

DEFUNDING¹ MIMOVLÁDNYCH NEZISKOVÝCH ORGANIZÁCIÍ 2024 – 2025

alebo ako IV. vláda Roberta Fica v rokoch 2024 – 2025 systematicky obmedzila prístup k verejným zdrojom pre mimovládne organizácie pôsobiace v oblasti ľudských práv, kultúry, životného prostredia a rozvojovej pomoci

¹ Defunding: štátom riadené vedomé znižovanie financovania určeného pre mimovládne neziskové organizácie, ktoré sa deje kombináciou rôznych krokov a opatrení s cieľom znížiť prístup všetkých alebo niektorých mimovládnych neziskových organizácií k verejným zdrojom

Autori:

Boris Strečanský – úvod, hlavné závery a zistenia

Radoslav Sloboda – ľudské práva

Ľudovít Nápoký a Laco Oravec – kultúra

Lucia Szabová – životné prostredie

Daniel Kaba – rozvojová pomoc

Editori:

Fedor Blaščák

Boris Strečanský

Obsah

1.	Úvod	
1.1.	Verejné zdroje a neziskový sektor	1
1.2.	Defunding ako predmet skúmania	5
2.	Hlavné závery a zistenia	
2.1.	Rozsah defundingu	8
2.2.	Proces	10
2.3.	Dôsledky a dopady	12
2.4.	Odpovede občianskej spoločnosti	14
2.5.	Odporúčania	15
3.	Vybrané zdroje	18
4.	O autoroch	20

1. Úvod

1.1. Verejné zdroje a neziskový sektor

Verejné zdroje sú jedným zo štandardných zdrojov podpory mimovládnych neziskových organizácií (MNO) v Európskej únii i v mimo nej a ich podiel na príjmoch neziskových sektorov sa pohybuje v rozpätí 25-65%.

V kontinentálnej Západnej Európe, kde je prítomná tradícia štátu blahobytu (Nemecko, Francúzsko, Veľká Británia, Holandsko) resp. korporativistická tradícia (Rakúsko), v ktorej sú neziskové organizácie dôležitým partnerom štátu v poskytovaní verejných služieb je to vyše 65%.

V Škandinávii, kde sociálno-demokratická verzia štátu blahobytu považuje neziskový sektor za kľúčový viac v jeho expresívnej roli než v servisnej resp. v priamom výkone verejných služieb je to okolo 25%, avšak aj tu sú MNO stále významné z hľadiska zamestnanosti. V celom rozsahu miery angažovania sa verejných zdrojov pre neziskové organizácie platí, že silné stránky verejného sektora dobre dopĺňajú slabé stránky neziskového sektora a naopak. (Salamon a Sokolowski, 2017; Anheier a Toepler, 2019).

Viacere postkomunistické štáty majú podiel verejného financovania na príjmoch neziskového sektora spravidla menší než 35%. V porovnaní s vyššie uvedenými západnými krajinami majú aj menšiu mieru zamestnanosti v neziskovom sektore. Tieto parametre naznačujú tzv. **etastický model rozvoja občianskej spoločnosti** (Salamon a Sokolowski, 2017). Podľa týchto autorov bol začiatkom tisícročia etastický model podľa dát identifikovaný v Rusku ale i na Slovensku, v Španielsku, Poľsku a ďalších krajinách. To však neplatí univerzálne. Napríklad Maďarsko a Česko mali už vtedy podiel verejných zdrojov na príjmoch neziskového sektora cez 50% a stúpali im aj podiel zamestnaných v treťom sektore.

Za posledných 15 rokov podiel verejných zdrojov na príjmoch neziskového sektora stúpol aj na Slovensku – z 38% v r. 2013 (Strečanský, Murray Svidroňová, and Andrejkovič 2017), na takmer 50% v r. 2021 (Svidroňová and Jakuš Muthová 2022). To by naznačovalo postupný rozvoj partnerstva medzi verejným a neziskovým sektorom a čiastočný ústup z etastického rámca. Zamestnanosť v neziskovom sektore na Slovensku však zásadnejšie nerastie, čo by naznačovalo, že Slovensko vykazuje znaky ako hybrid niekde medzi etastickým modelom a modelom partnerstva pre blahobyt typickým pre kontinentálne západoeurópske štáty (podľa Salamona et al.).

Objem verejných zdrojov na financovanie činností mimovládnych organizácií môže ročne na Slovensku predstavovať približne 400-500 miliónov EUR. Štvrtina týchto prostriedkov je poskytovaná decentralizovane v podobe daňovej asignácie (za r. 2023 išlo o 100 miliónov eur) (Török and Strečanský, 2023). Väčšina však centralizovane v podobe dotácií, príspevkov, grantov či príspevkov na služby (v rokoch 2020-2024 ide o sumu približne 300 miliónov EUR) (Sloboda et al., 2023;

Šimeková, 2025)². Rozsah súkromných zdrojov na financovanie neziskového sektora v roku 2019 predstavoval okolo 250 miliónov eur, pričom toto číslo sa odvtedy mohlo zvýšiť, avšak nie zásadne a môže tak predstavovať približne 30% z celkových príjmov (Strečanský, 2020).

Odhliadnuc od objemov verejných zdrojov, ktorými sa financujú činnosti neziskového prostredia ostáva otvorená otázka, prečo by partnerstvo medzi verejným a neziskovým sektorom malo byť dobrou verejnou politikou. Súčasnú poznávanie sa zhoduje na dvoch východiskách pre zodpovedanie tejto otázky:

- 1) *Pri tvorbe verejnej hodnoty pre spoločnosť existuje vzájomná závislosť verejného a neziskového sektora.* Ani verejný sektor či neziskový sektor osamote nedokážu maximalizovať verejnú hodnotu v mnohých oblastiach. Celospoločenský (whole-of-society) prístup sa ukazuje byť kľúčový v mnohých oblastiach, nielen tých tradičných ako sociálna oblasť, kultúra či vzdelávanie, ale aj takých, kde sa v minulosti občianska spoločnosť nevnímala ako aktér – obrana, bezpečnosť, konkurencieschopnosť či inovácie;
- 2) *Pluralita a rôznorodosť* ako kľúčové hodnoty sú nevyhnutné pre spoločenskú kohéziu, dobré spravovanie, zúčtovateľnosť a kvalitu demokracie a ich nositeľmi je občianska spoločnosť viac než štát či trh (OECD, 2003, 2020, 2025a).

² Podstatná časť verejných zdrojov plynúca do neziskového prostredia je viazaná na šport. Príspevky štátu pre cirkvi a náboženské spoločnosti nepatria do tohto prehľadu.

Tieto dve východiská podávajú odpoveď na otázku, prečo je úsilie o partnerstvo medzi verejným sektorom a neziskovým sektorom dobrou verejnou politikou. Preto aj napriek krátkodobým politickým turbulenciám a prejavom komplikovanosti vzťahu medzi štátom a neziskovým sektorom na Slovensku, tento vzťah v celkovom vyjadrení sledoval počas posledných dvadsiatich rokov európsku trajektóriu v zmysle posilňovania partnerstva a smerom k – ak už nie ku kontinentálnemu – tak aspoň k hybridnému modelu, v ktorom je štát významným partnerom neziskového sektora a ich vzťah smeruje ku komplementarite než ku kontestácií³ či substitúcií⁴.

3 Kontestácií či už v zmysle priateľskej konkurencie a súťaži alebo nevraživosti a konfliktnému vzťahu medzi štátom a neziskovým sektorom v duchu kto z koho.

4 Substitúcií buď ako nahradzovaniu štátu neziskovým sektorom z dôvodu zlyhávajúceho alebo nekompetentného verejného sektora poskytovať verejnú hodnotu pri vysokom dopyte zo strany verejnosti alebo ako libertariánskej politike redukujúcou verejné výdavky na minimum a ponechávajúcej tvorbu verejnej hodnoty na súkromný sektor – ziskový či neziskový – avšak bez verejného financovania.

1.2. Defunding ako predmet skúmania

Predložená analýza rozoberá fenomén „defunding-u“ t.j. štátom riadeného vedomého znižovania financovania určeného pre neziskový sektor, ktoré sa deje kombináciou rôznych krokov a opatrení s cieľom znížiť prístup všetkých alebo niektorých mimovládnych neziskových organizácií k verejným zdrojom.

Z hľadiska makro-ekonomického, je tu analyzovaný rozsah defundingu menej podstatný a nemusí sa odraziť v ekonomickej makroštatistike. Jeho význam je však zásadný v bližšom rozlíšení v mikro-prostrediach, ktorých význam je daný ich povahou a zameraním viac než kvantitatívnymi ukazovateľmi.

Zmeny vo finančných tokoch verejných zdrojov sú prirodzenou a legitímnou súčasťou inštrumentária na presadzovanie politik, ktoré má každá vláda k dispozícii. To, čo je v prípade defundingu, ktorý sa na Slovensku udial v rokoch 2024 a 2025 výnimočné, je jeho miera a rozsah. Na druhej strane a možno ešte viac výpovedný je spôsob, akým štát defunding realizoval resp. realizuje, pričom sa narúšali princípy dobrého spravovania, racionálnosti, primeranosti, odôvodnenosti, partnerstva či slušnosti.

Analýza sa zameriava na štyri oblasti – ľudské práva, kultúru, životné prostredie a rozvojovú pomoc. Autori jednotlivých kapitol sú odborníci pôsobiaci vo svojej oblasti expertízy mnoho rokov a dobre poznajú komplikovanosť vzťahu verejného sektora a mimovládneho prostredia. Usilujú sa nazeráť na svoju oblasť vecne, fakticky a popísať čo a ako sa udialo a aké to má a môže mať dôsledky.

Skúmajú rozsah defundingu a pokúšajú sa ho kvantifikovať. Identifikujú jeho procedurálne a procesné aspekty – ako defunding prebiehal, aké administratívne postupy alebo ich kombinácia sa používala na dosiahnutie cieľov, kto boli hlavní aktéri týchto procesov a rozhodnutí. Venujú sa aj zachyteniu dopadov defundingu, hoci mnohé sa môžu prejavíť neskôr a nemusia byť viditeľné hneď. V analýze pomenúvajú dôsledky defundingu na mimovládne organizácie samotné, ale aj na ich širšie prostredie a vzťahy s ďalšími socio-ekonomickými partnermi, ako aj na kvalitu a rozsah spolupráce tretieho sektora s verejnou správou pri dosahovaní verejnej hodnoty v daných oblastiach. Identifikujú odpovede mimovládnych organizácií z danej oblasti na vzniknutú situáciu a navrhujú odporúčania orientované jednak do vnútra tretieho sektora, ale aj pre verejnú správu a verejnú politiku, samosprávy či firmy a súkromný sektor.

Interpretácie skutočných dôvodov pre ktoré sa defunding udial resp. deje nie sú hlavným predmetom tejto štúdie, hoci sú rovnako hodné pozornosti ako defunding samotný a v texte sa aj čiastočne spomínajú. Skutočné dôvody bývajú spravidla zastreté podružnými a formálnymi zdôvodneniami a preto by si vyžadovali hlbšiu analýzu. Hlavným, hoci explicitne nepriznaným dôvodom defundingu, je snaha niektorých politikov resp. politicky nominovaných vysokých štátnych úradníkov o umlčanie, resp. potlačenie a odstránenie kritického hlasu občianskej spoločnosti vo verejnej politike z verejného priestoru a jeho nahradenie lojálnymi partnermi či inak spriaznenými entitami.

Tento dôvod – t.j. obmedzenie kritického hlasu vo verejnom priestore – sa vo verejných vyhláseniach politických predstaviteľov zvyčajne otvorene neformuluje, ale ostáva ukrytý v neutrálnych vyjadreniach o potrebe fiškálnej konsolidácie či nutnosti vytvárania nových mechanizmov podpory. Ale vyjavuje sa vo verejnom priestore aj v príznakovo nabitých zmienkach paušálne

sa vyjadrujúcich o plytvaní verejnými prostriedkami zo strany mimovládnych organizácií.

Aby sa orwelliánsky „double-speak“ ešte viac zdôraznil, vláda Roberta Fica sa v Programovom vyhlásení vlády SR na r. 2023-2027 hlási k nutnosti permanentnej spolupráce s mimovládnyimi partnermi, pripravenosti vlády podporovať oblasť kultúry, systémovo zlepšiť sociálne postavenie kultúrnych pracovníkov v spoločnosti a finančne podporiť mimovládne organizácie v humanitárnej, environmentálnej či výchovnej a vzdelávacej oblasti.

Predložená analýza slúži ako nástroj odkrývajúci tento „double-speak“. Popri tom tiež odkrýva inštrumentárium štvrtej vlády Roberta Fica pri úsilí o politické ovládnutie verejného priestoru a snahe obmedziť pluralitu i hlas občianskej spoločnosti vo verejnej diskusii. Slúži ako záznam a svedectvo príkrych, neslušných a neadekvátnych spôsobov a postupov. Postupov, akými sa jedna politická garnitúra usiluje ovládnuť verejné inštitúcie a rozhodovacie procesy, ktoré by mali slúžiť spoločnosti a daňovým poplatníkom nezaujate, bez straníckej príslušnosti a pomáhať spoločnému dobru a verejnemu záujmu. A nie hlúpym, nekompetentným, škodlivým a úzkym osobným a straníckym záujmom.

Edičná poznámka nakoniec: pojmy ako mimovládne neziskové organizácie, neziskový sektor, tretí sektor či občianska spoločnosť používame ako vzájomne sa zastupujúce a pomenúvajúce organizačný priestor medzi rodinou, štátom a trhom v ktorom sa angažujú aktívni občania a ktorý má charakter oddelenosti od štátu, neziskovosti, samosprávnosti, je súkromno-právny, napĺňa verejnoprospešný účel, chráni verejný záujem a vykazuje istú mieru dobrovoľnosti.

2. Hlavné závery a zistenia

2.1. Rozsah defundingu

Celkový rozsah defundingu mimovládnych organizácií z verejných prostriedkov v rokoch 2024 a 2025 sa na základe spracovaných analýz za oblasti ľudských práv, kultúry, životného prostredia a rozvojovej pomoci dá stanoviť na úrovni **15 – 16 miliónov eur**.

V oblasti ľudských práv (dotačná schéma MS SR) nedošlo v rokoch 2024 a 2025 k zníženiu celkovej alokácie určenej pre výzvy. K zníženiu alokácie došlo až v roku 2026 – z 769 500 eur na 569 000 eur. V roku 2024 však došlo najskôr k zrušeniu a následne opätovnému vyhláseniu výzvy pričom **proces hodnotenia žiadostí bol medzi zrušením výzvy a vyhlásením novej zmenený**. Zrušením výzvy pre rok 2024 došlo k **priamemu výpadku plánovanej podpory vo výške 769 500 eur**. Aj keď bola výzva neskôr znovu vyhlásená, pôvodne hodnotené žiadosti neboli prehodnotené, organizácie sa museli prihlásiť opätovne a išlo už o výzvu, ktorá bola zásadným spôsobom zmenená z hľadiska hodnotenia žiadostí. Zároveň z dôvodu tzv. selektívneho defundingu – teda neudeleniu dotácií organizáciám s vysokou kvalitou projektov – došlo k zníženiu financovania o ďalších **305 501 eur**. Keďže objem zdrojov určených pre dotácie neboli v rokoch 2024 a 2025 valorizované o infláciu, spolu tak defunding v oblasti ľudských práv možno odhadnúť na **1,1–1,2 miliónov eur**.

V oblasti kultúry resp. Fondu na podporu umenia (FPU) sa objem prostriedkov pre prerozdelenie paradoxne navýšil z 20

miliónov na 30 miliónov eur. Napriek tomu sa za rok 2025 objem defundingu pre mimovládne organizácie pôsobiace v oblasti kultúry dá odhadnúť vo výške **3,5 miliónov eur** v dôsledku negatívnych zásahov (nepodporenie, zníženie dotácie) Radou FPU v novom zložení. K týmto zásahom dochádzalo po odporúčaní hodnotiacich komisií a týkali sa 513 projektov v rámci rôznych výziev len počas obdobia január-jún 2025. Na základe diania v prvom polroku 2025 sa dá predpokladať, že podobný trend pokračoval aj v druhom polroku. Nie je však možné ho v čase tvorby tejto správy kvantifikovať, keďže o alokáciách od júla do decembra 2025 nie sú dostupné informácie týkajúce sa požadovanej a podporenej sumy.

Celková výška defundingu **environmentálnych MNO v rokoch 2024 a 2025** sa dá odhadovať na **5 823 000 eur** a pozostáva z 823-tisícového výpadku zo Zeleného vzdelávacieho fondu, kde boli administratívnym opatrením MNO vyňaté spod oprávnenosti čerpania, pričom MNO dovtedy čerpali z tohto zdroja prostriedky vo výške okolo 410-tisíc eur. Hlavným zdrojom výpadku až na úrovni **približne 5 miliónov eur** v tejto oblasti je odmietnutie spolufinancovania environmentálnych projektov podporených z programu LIFE zo strany štátu.

Celková výška defundingu MNO v **sektore rozvojovej pomoci a humanitárnej spolupráce za roky 2024 a 2025 spolu sa dá stanoviť na 4.5 – 5.5 milióna eur** z dôvodu zníženia celkového rozpočtu určeného na výzvy SlovakAid ako aj presmerovanie časti zdrojov v prospech podnikateľských projektov.

2.2. Procesy defundingu

Spôsoby akými sa defunding dial sa dajú rozčleniť nasledovne:

- ⊗ **Administratívne znižovanie rozpočtov určených na výzvy a programy.** Tento prístup sa použil v oblasti rozvojovej spolupráce, životného prostredia i ľudských práv (pre rok 2026). Zároveň však dochádza v niektorých prípadoch i k navýšeniu rozpočtov (FPU v 2025), tam však defunding prebieha inou cestou.
- ⊗ **Rušenie plánovaných a očakávaných výziev.** Tento postup sa použil najmä v oblasti ľudských práv (zrušenie výzvy MS SR v r.). V prípade zrušenia výzvy na MS SR sa to udialo bezprecedentne, deň pred ústnym vypočutím žiadateľov.
- ⊗ **Selektívne rozhodovanie.** Tento prístup k defundingu sa využíval v oblasti kultúry aj ľudských práv, kde došlo k zásadnému zníženiu rôznorodosti prijímateľov cez prerozdelenie tej istej sumy menšiemu počtu prijímateľov a naopak navýšeniu podpory iným.
- ⊗ Predpokladom selektívneho rozhodovania boli **zmeny v obsadení orgánov zodpovedných za rozhodovanie.** To sa týka predovšetkým oblastí financovania rozvojovej spolupráce, kultúry a ľudských práv pričom sa posilnila politizácia a centralizácia rozhodovania.

- ⊗ **Zmeny v pravidlách** predstavujú ďalší spôsob, akým dochádzalo k defundingu. Či už zmeny v oprávnenosti žiadateľov, ktoré vylúčili MNO (napr. školy si vedia environmentálne vzdelávanie zabezpečiť bez pomoci environmentálnych MVO). Alebo zmeny v pravidlách o poskytovaní dotácií MS SR (napr. novela Vyhlášky MS SR č. 129/2024 Z.z.), ktoré zásadným spôsobom zmenili pravidlá pre rozhodovanie o pridelení dotácií, pričom došlo k obmedzeniu participácie zástupcov občianskej spoločnosti a posilnenie účasti štátnej správy na rozhodovaní, zníženiu transparentnosti a úprave procesných pravidiel hodnotenia smerom k zhoršeniu jeho kvality odstránením dvojkolového hodnotenia. Samostatnou kapitolou bol proces prípravy a schvaľovania zmien pravidiel, ktorý bol v napr. v prípade FPU netransparentný a bez participácie odbornej komunity.
- ⊗ **Obmedzenie spolufinancovania.** Tento nástroj defundingu bol využitý v oblasti životného prostredia v súvislosti s programom LIFE, ktorý je podmienený spolufinancovaním z verejných zdrojov aj z dôvodu, že projekty LIFE sú realizované v spolupráci so štátnymi inštitúciami.

2.3. Dôsledky a dopady

V mnohých prípadoch sú dopady defundingu zaznamenané v oblastiach, ktoré boli jeho predmetom a výkon v ktorých realizovali mimovládne neziskové organizácie – došlo k zníženiu ochrany ľudských práv, zníženiu ochrany prírody, výpadku a redukcii mnohých pravidelných kultúrnych podujatí, či zníženiu objemu služieb v oblasti rozvojovej a humanitárnej pomoci.

Zníženie financovania mimovládnych aktérov v týchto oblastiach má samozrejme priamy dopad aj na samotné mimovládne organizácie, na ich kapacitu a fungovanie. Priamym dôsledkom je nutnosť prepúšťania zamestnancov, preťaženosť zostávajúceho personálu a v mnohých prípadoch aj nutnosť reštrukturalizácie organizácií z dôvodu zmien horizontov plánovania, narušania kontinuity hlavne dlhodobých programov. V prípade rozvojových organizácií dochádza k znižovaniu ich konkurencieschopnosti v medzinárodnom prostredí. V prípade environmentálnych organizácií sú dopady citelné hlavne u menších organizácií, ako aj tých organizácií, ktoré z dôvodu výpadku spolufinancovania strácajú financie z európskych zdrojov.

V širšom nazeraní má defunding v spojení so stigmatizáciou a denunciaciou za následok aj tzv. *chilling* efekt – časť MNO prestáva žiadať o podporu z verejných zdrojov, keďže sa domnievajú, že ich žiadosti budú buď odmietnuté, alebo naopak ich prípadná podpora ich vystaví šikanóznym kontrolám a diskreditácií. Defunding tiež prispieva k delegitimizácii MNO a znižovaniu ich reputácie ako neschopných aktérov realizovať ochranu ľudských práv či starostlivosť o životné prostredia bez podpory z verejných zdrojov. To sa prejavuje napríklad aj sťažením

komunikácie zo strany zamestnancov štátnych inštitúcií voči MVO (životné prostredie, kultúra).

Dôsledky defundingu presahujú samotnú organizačnú dimenziu MNO a dajú sa pozorovať aj v širšom inštitucionálnom prostredí, s ktorým MNO spolupracujú – napríklad v samosprávach, ktoré výrazne benefitovali z aktivít environmentálnych mimovládnych organizácií v oblasti envirovzdelávania, alebo príjemcov rozvojovej a humanitárnej pomoci cez obmedzenie pôsobenia mimovládnych organizácií priamo v teréne, či ich spoluprácu s medzinárodnými partnermi. V oblasti rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci má defunding za následok odbúravanie funkčnej infraštruktúry pre partnerstvo a spoluprácu medzi štátom a občianskou spoločnosťou cez oslabenie kapacít strešnej organizácie rozvojových organizácií (Ambrela) a obmedzením prístupu k procesom pri tvorbe verejných politík.

Dopad je aj na finančnú bilanciu verejného sektora – prerušenie spolufinancovania zo strany štátu spôsobilo, že veľká časť prostriedkov, ktorú získali MVO v medzinárodnej konkurencii pre projekty zamerané na ochranu prírody sa na Slovensko nedostane. A to aj ku štátnym inštitúciám, samosprávam či miestnym firmám, čo by inak nastalo. Zároveň sa obmedzuje možnosť účasti na nových projektoch medzinárodnej spolupráce v budúcnosti a defunding tak priamo prispieva aj k izolácii Slovenska v širšom medzinárodnom kontexte.

Paradoxne, defunding spôsobil aj protireakciu a mobilizáciu v prostredíach, na ktoré bol orientovaný. Dochádza k spájaniu kultúrnej obce, zblížovaniu nezriaďovanej a zriaďovanej kultúry cez spoločné vyhlásenia a protesty, ako aj k zvýšenej mobilizácii smerom k získavaniu iných zdrojov od verejnosti (crowdfunding) či súkromného sektora.

2.4. Odpovede občianskej spoločnosti

Občianska spoločnosť, ako naznačuje predchádzajúci odsek, reaguje na vzniknutú situáciu zvýšenou aktivitou. Kultúrna obec je v permanentnom stave pohotovosti a masívne reaguje na všetky mocenské a neodborné zásahy do riadenia kultúry. Organizujú sa protestné zhromaždenia, pochody a podujatia vrátane verejných diskusií a fór. Pripravujú sa výzvy, vyhlásenia, otvorené listy a petície. Korigujú sa informácie, vyvracajú klamstvá a debunkujú hoaxy. Spracúvajú sa podklady a analýzy pre návrhy a vstupy do verejnej diskusie, monitoruje sa dianie v rôznych oblastiach a dokumentujú sa narušenia postupov. Podávajú sa podnety prokuratúre, Najvyššiemu kontrolnému úradu, Verejnému ochrancovi práv a ďalším inštitúciám. MNO vytvárajú know how a nástroje, ako si pomôcť a zariadiť sa v novej situácii, organizuje sa crowdfunding, budujú sa vzťahy s darcami. Existujú aj pokusy o vyjednávanie s partnermi zo štátnej správy.

Na strategickej úrovni sa dajú pozorovať odpovede napríklad v úsilí aj o udržanie partnerstva so štátnou správou (rozvojová pomoc), budovania vzťahov a spolupráce s partnermi z iných sektorov (firmy, podnikatelia, akademická sféra, výskum), či formovanie priestorov pre kritickú reflexiu situácie a vnútorné posilňovanie jednotlivých komunít. Súčasťou tohto úsilia je aj orientácia na rozvoj medzinárodnej spolupráce a realizácia projektových partnerstiev s partnermi zo zahraničia.

2.5. Odporúčania

Medzi **hlavné odporúčania pre MNO** patrí nenechať sa zlomiť či rozdeliť, nereznovať a pokračovať v práci aj za sťažených podmienok a navzájom spolupracovať, sieťovať a koordinovať sa. Súčasťou odporúčaní smerom k vnútornému posilneniu je aj dbať na *well-being* a duševné zdravie pracovníkov organizácií, ktorí sú pod veľkým tlakom. Rovnako prioritné je odporúčanie diverzifikovať zdroje – cez alternatívne grantové stratégie, partnerstvá s firmami, fundraisingové a crowdfundingové kampane, budovanie sietí sympatizantov a podporovateľov. V neposlednom rade zapájať sa do európskych konzorcií.

Medzi **strategické odporúčania pre MNO** patrí potreba zvýšenia viditeľnosti a transparentnosti výsledkov práce organizácií, aby darcovia i verejnosť rozumeli, prečo je ich činnosť zmysluplná. Taktiež je dôležité vytvárať solidarizačné mechanizmy, rezervné podporné fondy pre podobné situácie s cieľom zvýšiť ekosystémovú odolnosť mimovládneho prostredia a podpornú infraštruktúru pre občiansky priestor.

Odporúčania smerom k verejnej správe zahŕňajú nutnosť obnovy dôvery, budovanie partnerstiev s mimovládny prostredím na princípe rovný s rovným a celkovo normalizácie vzťahov do štandardnej podoby. Súčasťou týchto odporúčaní je aj vytváranie rámcov dlhodobej a predvídateľnej spolupráce s viacročným financovaním a zvyšovania transparentnosti procesov rozhodovania, kritérií a zamerania na výsledky a ich kvalitu.

Ďalšou významnou skupinou odporúčaní voči verejnej správe je zlepšenie systému financovania – jednak z hľadiska procesného so zapojením občianskej spoločnosti pri ich tvorbe, ale taktiež zvýšením objemov alokácií napríklad automatickým zohľadňovaním dopadov inflácie. Jedným z odporúčaní v tejto oblasti je aj zabezpečiť rovnomernejšie viaczdrojové financovanie kultúry, ako aj vytvoriť ochranu záruk nezávislosti verejnoprávnych kultúrnych fondov. V neposlednom rade sa medzi odporúčaniami voči verejnej správe spomínajú aj nutnosť strategického zacielenia a budovania kapacít pre realizáciu programov v jednotlivých oblastiach. Jedno z odporúčaní je orientované aj Európskej komisii, aby pre projekty typu LIFE vytvorila nástroj na spolufinancovanie použiteľný v prípadoch nepriaznivo nastavených vlád.

Odporúčania pre samosprávy a mestá sú zamerané na posilnenie systémovej podpory infraštruktúry a služieb pre verejnosť v jednotlivých oblastiach, najmä v kultúre, vytvárať transparentné dotačné schémy a poskytovať viacročnú podporu a ponúkať rôzne formy nefinančnej pomoci. Podobné **odporúčanie je smerované aj pre súkromný sektor**, kde sa odporúča podporovať dlhodobé partnerstvá, aj neformálne skupiny aktívnych občanov s cieľom zvyšovať odolnosť miestnej demokracie a aj rozvoj lokálnej ekonomiky.

3. Vybrané zdroje

Ambrela Development Forum (2025) "Ambrela's 2025 AidWatch Report (Years 2022–2024)". Ambrela Development Forum. Available at: <https://developmentforum.ambrela.org/news/ambrela-2025-aidwatch-report-covering-the-period-2022-2024/> (Cit: 15. december 2025).

Anheier, H.K. a Toepler, S. (2019) "Policy Neglect: The True Challenge to the Nonprofit Sector", Nonprofit Policy Forum, 10 (4). Available at: <https://doi.org/10.1515/npf-2019-0041>.

FPU slobodne (2025b) "FPU slobodne on Instagram: 'Včera fond zverejnil rozhodnutie o žiadostiach na podporu obnovy kultúrnej infraštruktúry. Výsledky sú... zaujímavé.'", Instagram. Available at: <https://www.instagram.com/fpu.slobodne/p/DR1yfsKjclD/> (Cit: 08. december 2025).

Močková, J. (2025) "Je to celé na hlavu, rozbíjajú systém, ktorý nám v Európe závideli, reagujú kultúrne centrá na škrtý v FPU (anketa)", Denník N. Available at: <https://dennikn.sk/4853642/je-to-cele-na-hlavu-rozbijaju-system-ktory-nam-v-europe-zavideli-reaguju-kulturne-centra-na-skrty-v-fpu-anketa/> (Cit: 08. december 2025).

MZVaEZ (2025) "Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce Slovenskej republiky na roky 2025–2030". Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Available at: <https://slovakaid.sk/wp-content/uploads/2025/01/3.-Vlastny-material.pdf> (Cit: 15. december 2025).

OECD (2003) The Non-profit Sector in a Changing Economy. OECD (Local Economic and Employment Development [LEED]). Available at: <https://doi.org/10.1787/9789264199545-en>.

OECD (2020) Policy Framework on Sound Public Governance: Baseline Features of Governments that Work Well. OECD Publishing. Available at: <https://doi.org/10.1787/c03e01b3-en>.

OECD (2025a) Civic space, OECD. Available at: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/open-government-and-citizen-participation/civic-space.html> (Cit: 18. december 2025).

Salamon, L.M. a Sokolowski, S.W. (2017) "Explaining Civil Society Development II: The Social Origins Theory", v Explaining civil society development: A Social Origins Approach. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Sloboda, M. et al. (2023) Analýza stavu poskytovania služieb, v ktorých MNO nahrádza, dopĺňa alebo spolupracuje so subjektami verejnej správy. Bratislava: Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti a Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK.

Strečanský, B. (2020) "Between Statism and Indifference: The Invisible Hand of Civil Society in Slovakia in Covid Context", Civil Szemle, s. 129–156.

Strečanský, B. (2025) "Constraints of Collaborative Governance in a Statist Welfare Regime during Crises A Slovak Case", v. Philanthropy by the People, for the People?, Heidelberg: ERNOP.

Strečanský, B., Murray Svidroňová, M., Andrejkovič, M., 2017. Ekonomická analýza neziskového sektora ako

socioekonomického aktéra, in: Občianska Spoločnosť Na Slovensku. Krízy, Križovatky a Výzvy. Inštitút pre verejné otázky a Konrad Adenauer Stiftung, Bratislava.

Šimeková, N. (2025) "Pomáhať dáva zmysel. Prečítajte si najnovšiu správu o filantropii na Slovensku", Centrum pre filantropiu, 18 marec. Available at: <https://cpf.sk/pomahat-dava-zmysel-precitajte-si-najnovsiu-spravu-o-filantropii-na-slovensku/> (Cit: 18. december 2025).

Török, M., Strečanský, B., 2023. Tax Designation Provision, in: International Encyclopedia of Civil Society. Springer, Cham, pp. 1–6. https://doi.org/10.1007/978-3-319-99675-2_16-1

Vláda SR (2023) "Programové vyhlásenie vlády SR 2023 – 2027 „LEPŠIE, POKOJNEJŠIE A BEZPEČNEJŠIE ŽIŤ“". Available at: https://www.vlada.gov.sk/site/assets/files/1694/programove_vyhlasenie_vlady_sr.pdf.

O autoroch

Fedor Blaščák vyštudoval filozofiu na UK v Bratislave. Je dlhoročným aktivistom, od roku 2022 vedie Nadáciu otvorenej spoločnosti.

Daniel Kaba študoval medzinárodné verejné právo vo Viedni a právo v Bratislave. Má dlhoročné skúsenosti v oblasti rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci, kde pôsobil ako projektový manažér, tréner, odborník na advokáciu a politiku, ako aj riaditeľ ADRA Slovensko. V súčasnosti je výkonným tajomníkom platformy Ambrela – Platforma rozvojových organizácií – a členom správnej rady celoeurópskej organizácie CONCORD. Zároveň pôsobí v Rade vlády SR pre MNO a je členom Výkonného výboru Komory MNO. Realizoval projekty v Keni, Gruzínsku, na Ukrajine, v Moldavsku a Libanone. Zameriava sa na verejné politiky, advokáciu a budovanie partnerstiev.

Ludovít Nápoký je aktivista a kultúrny manažér pôsobiaci v oblasti nezávislého umenia a kultúry. Od roku 2022 je koordinátorom siete Anténa – sieť pre nezávislú kultúru, ktorá združuje 34 nezávislých kultúrnych centier na Slovensku. Od roku 2017 je tiež súčasťou kultúrneho centra A4 – priestor súčasnej kultúry v Bratislave, kde pôsobí ako výkonný riaditeľ a projektový manažér. Je zakladajúcim členom platformy Otvorená Kultúra! a členom koordinačného výboru hnutia Kultúrny štrajk.

Laco Oravec vyštudoval Právnickú fakultu Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. 15 rokov pracoval v Nadácii Milana Šimečku, prevažne ako programový riaditeľ. V súčasnosti pôsobí v kultúrno-kreatívnom centre Nová Cvernovka ako dramaturg a fundraiser. Je aj podpredsedom Antény – siete pre nezávislú kultúru. Je členom Rady Vlády SR pre ľudské práva a rodovú rovnosť.

Rado Sloboda je riaditeľom Amnesty International Slovensko od roku 2018. Predtým pôsobil v Centre komunitného organizovania, v Sokratovom inštitúte, v Záhrade – Centre nezávislej kultúry a v ďalších organizáciách. Študoval na Fakulte politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela a na Sokratovom inštitúte. Je členom Rady vlády SR pre ľudské práva a rodovú rovnosť a Správnej rady Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Je spoluzakladateľ Ludskoprávnej koalície, kníhkupectva Artforum v Banskej Bystrici, vydavateľstva Literárna bašta a antifašistickej platformy Nie v našom meste.

Boris Strečanský je analytik verejných politík a konzultant pre organizačný rozvoj so zameraním na občiansku spoločnosť a jej financovanie. Pôsobí v Eurázii, Afrike a juhovýchodnej Ázii. V súčasnosti podporuje analytickými výstupmi Platformu pre demokraciu v Bratislave. V roku 2002 spoluzakladal Centrum pre filantropiu, neziskovú organizáciu zameranú na budovanie infraštruktúry pre darcovstvo a poskytujúcu služby v oblasti firemnej filantropie a individuálneho darcovstva. Študoval históriu a filozofiu na Univerzite Komenského a verejnú politiku a medzinárodné vzťahy na Princetonskej univerzite.

Lucia Szabová pôsobí ako koordinátorka Klimatickej koalície na Slovensku – platformy združujúcej organizácie venujúce sa klimatickej politike a ochrane životného prostredia. Zodpovedá za advokačné aktivity, strategickú komunikáciu a koordináciu fungovania koalície. Má dlhoročné skúsenosti s environmentálnou komunikáciou a budovaním spolupráce a advokačných aktivít naprieč občianskym sektorom na Slovensku aj v zahraničí. Pracovala pre Greenpeace Slovensko, spoluzakladala Znepokojené Matky a momentálne koordinuje aj aktivity iniciatívy Zelená väčšina, ktorá združuje environmentálne organizácie a jednotlivcov usilujúcich sa o ochranu základov environmentálnej politiky a občianskej spoločnosti.

O Platforme pre demokraciu

Platforma pre demokraciu je strešnou organizáciu a zastupuje viac než 80 občianskych organizácií a iniciatív. Aktívne sa podieľa na ochrane a rozvoji občianskej spoločnosti na Slovensku. Platforma presadzuje pozitívny rozvoj inštitucionálneho, legislatívneho a finančného rámca pre fungovanie občianskych organizácií na Slovensku. Posilňuje integritu, transparentnosť a súdržnosť občianskeho sektora a vytvára priestor pre spoluprácu občianskych iniciatív a organizácií.

www.predemokraciu.sk

DEFUNDING MIMOVLÁDNYCH NEZISKOVÝCH
ORGANIZÁCIÍ 2024-2025

alebo ako IV. vláda Roberta Fica v rokoch
2024 - 2025 systematicky obmedzila prístup
k zdrojom pre mimovládne organizácie pôsobiace
v oblasti ľudských práv, kultúry, životného
prostredia a rozvojovej pomoci

Fedor Blaščák a Boris Strečanský (eds.)

Autori:
Boris Strečanský (úvod, hlavné závery a zistenia)
Radoslav Sloboda (ľudské práva)
Ludovít Nápoký a Laco Oravec (kultúra)
Lucia Szabová (životné prostredie)
Daniel Kaba (rozvojová pomoc)

©
Platforma pre demokraciu
Nadácia otvorenej spoločnosti Bratislava

Február 2026, Bratislava